

NAPLÓRÉSZLET

Újvidék, 1955. ápr. 4.

Olvasom a Csillag márciusi számát, az egyetlen kapcsolat a most folyó mai magyar irodalommal. Illyés Gyula nevét ritkán látom benne. Lukács György érdekel, Nandival egyformán becsüljük és különösen nagyra tartjuk. Persze keveset olvastunk tőle, én magam az *Írástudók felelősségét*, az *Irodalom és demokráciát*, a realistákról (Balzac, Zola, Stendhal) szóló tanulmányait (horvátul), s az újabb kori német irodalom történetét is őrző könyveim között, de még nem rágtam át magam rajta... A háromszáz dináros kiadásnak, ennek az újabb naplóírási próbálkozásnak a Nagy Lajos Csillagban közzétett naplórészlete az oka: őt követem. Akad mindig följegyezni való, s talán sikerül fokozatosan leszoknom arról, hogy másnak, a „nagy” irodalmi nyilvánosságnak írom naplómát is, s ennek megfelelően fogalmazok. *Nevadai ballada* c. versemet egy hajnalban írtam, nemrég. Az atom-rém nem kísért különösebben, pedig valamikor gyerekkoromban a képzelet elragadott s tudtam félni. Einstein relativitás-elmélete óta 50 esztendő múlt el, s olyan keveset tudunk róla, mint a tyúk az ábécéről. József Attila 11-én lenne 50 éves. Vajon Balatonszárszó hány meggyötört, magára hagyatott költőéletet bír még el? Az irányított irodalmi élet jege mégis, lassan enged, Simon I. *Favágó* c. verse, Jobbágy Károly meditatívái egy felboncolt hulla felett friss élményeim az alig ismert mai magyar költészetből. Másfél flekkes „színes” írást készítettem a tegnapi topolyai, illetve kishegyesi kirándulásról. Tarka gyermekműsor. Hálás kispajtasok. A harmincezer fölfedezetlen kis magyar olvasónk problémája egyre kísért: miért nem írok inkább nekik, mint az ún. felnőtt pár száznak! A Pionírújság tanácsában afféle szokványos beszámolót vártak tőlem, ehelyett hét gépelt oldalon, *Költészet és játék* címmel, fejtegetést írtam, s ezt persze nem tudták mire vélni. Sáfrányank megmutattam a Zágráb cukrászdában a *Mák bácsai emlékezetét*, legújabb 2—3 versemmel együtt. No meg a Bicskás Bírálóhoz intézett békítő levelemet is odaadtam neki, elolvasni. Elküldtem ugyanazt a 7 Napnak, de hát ezt a pogány halottsiratót szó szerint veheti a mi olvasónk, s Németh Pistának újabb privát kellemetlenséget, Németh néniéknek pedig egy pár kishegyesi részvétnyilvánítást szerezhetek vele. Nem is Pistát sirattam benne, hanem a sorsunkat. Mert Pista élete ott, Kishegyesen, a mi jelképes életünk. Vár a lektorálni való Ifjúság-kézirat. Csak hadd várjon. Ma égből pottyant pénzt kaptam: a bolmáni tizedik évfordulóra közöltek a rádióban a *Bácskai szimfóniából*. (Milyen nagyképu címet adtam neki!) Azért a pályadíjnyertes versért kapott tiszteletdíjaimat valamelyik topolyai kis hadiárvának küldözgetném, ha nem kellene házbért fizetnem. Iskoláztathatnám, mondjuk, B. Verka valamelyik gyerekét. Az apjuk is Bolmánnál esett el. Negyvenkilenc szeptemberében, amikor ide lejöttem, többször is megfordult ilyenmi az agyamban. Akkor a Miletics utcában, az Ifjúság Szava szerkesztőségében asztallapon és fürdőkádban vettem magamnak ágyat. Persze a fürdőszobában most is limlomot tartok, mert nincs fa, vizet melegíteni. Mégiscsak lektorálni kell. S azután írni a rádióiskola-műsort a Németh Pista elbeszéléseiről. Pista helyezte még rosszabb.

Újvidék. 1955. ápr. 5.

Édesapám a család élő lelkiismerete, három katonafiának otthoni jó Mikes Kelemenje, mindennapi tudósítója lett. Most déli fél egy, őszi esőfüggöny, szitáló szomorúság. Az üres és kihalt klubban, ahol sakk- és kártyapartin kívül csak semmitmondó kis panaszkodásokat hall az em-

ber újságíróktól, zenészekről, énekesektől, kora délelőtt Bálint György harmincötben kiadott, *Idő rabságában* c. könyvét olvastam. A név eddig nem sokat mondhatott nekünk, fiataloknak. A könyvre Nandi talált rá az egyik antikváriumban, s leguberálta érte a 20 dinárt, mert halotta — talán B. Szabótól —, hogy Radnótinak barátja, kortársa volt. Márpedig Radnóti a legizgatóbb fölfedezés volt számunkra. Hemingway könyvébe is beleolvastam (*Imati i nemati*). Franciául kellene tanulnunk. A kenyérkereset mellett győznm-e őszre az egyetemet? Sok üres fecsegés körülöttünk. Egyébként: 20 dinárt sem adott a rádió a bolmáni évfordulón beolvasott vers soráért. Nem szóltam miatta. Szégyelltem volna magam a bolmáni kis árvák helyett. X. sokkal átlagosabban ír, semmint gondoltam volna. Nem hiszem, hogy a szerb fordítás okozza ezt az érzésemet. A fölfújít nevek nyomorítják józan ítélőképességünket. Meg kell fosztani minden írói munkásságot, életművet attól az előítéllettel teli máztól, amit a „nagy névvel” ken rá a mindég sekélyes és ostoba, hajbókoló közfelfogás. Egy írógépet kellene már. A terasz vas-hálóján ragyogó esőgyöngyök ülnek. A szomszédban valaki a kályhaajtót csapkodja.

Újvidék, 1955. ápr. 6. Hajnali fél öt.

Léptek hangzanak lent a Futaki úton. Munkába mennek emberek, lovak, inasok, asszonyok, majd nyolc után ébrednek az új emeletes lakóházakban a többiek, ahol a házbér mint egy portás havifizetése. Tegnap jártam egy igazgatói irodában: elfér benne egy mammut íróasztal, melyet a gazdája alig használ, de nem fér el benne egy egészen kicsi, fiatal házaspár; ők annál jobban elférnek rendezetlen lakásviszonyaink margóján... Verebek civakodnak a kaszárnya előtti fán, a hangok még jobban felcsapnak, mert mindig hangosabbak a későn ébredők.

SZOBOSZLÓI EMLÉK

*Épp azon tűnődöztem,
Eluard kötetét simogatva,
Ott, a kirakatban,
Hogy lám, ezt már nem
Magyarazza majd akkurátosan
Veres Péter, aki Balmazújváros földje helyett
Ott porlad Móricz mellett a Kerepesi temetőben;
Csupán odaképzelt neve igazolja ott, fönt
A hajdúszoboszlói könyvesbolt homlokzatán,
Hogy itt járt s végleg sohase ment el —
Így nyitottam be a boltba,
De majdnem visszasodort
A kendős-csizmás szoboszlói kisdiakok
Épp távozó csapata,
S már csak a fiatal tanítónő
Seregszemlét végző hangja hatolt be hozzánk:
„A szemeteket akarom látni!”*

*Tétován ennyit szóltam:
„Az évfordulóra megjelent egy olcsó
Összes Petőfi, ötvenezer kötetben...”
— Most vitték el az utolsót,
Világosított fel az ugyancsak fiatal
Elárusítónő.*

Hajdúszoboszló, 1973. jan. 23.

LEVÉL EGY ÍRÓI EST UTÁN

Agyamban felrajzottak gyerekkorom meséi:
a hú pór, az alázatos szolganép, amint
a földesúr retyerutyáját várja,
s az bevonul hintáján.

Olyan szép megrendezett volt az érkezésünk:
a fújtató gőzparipa a szájátókra prüszkölt
s mi kimerően huppantunk a bácskai rögre
(ázott volt, naphosszat bakancsok tépték előttünk).
Cipőnket őriztük s jó estét köszöntünk;
leereszkedett az ifjúi hang dörmögőre, mélyre,
a városi kéz nyakkendőt igazított —
a komor, megilletődött várakozókra pedig
rásípitott a rekedtes női trilla,
a honorált énekesnő.

Így érkeztünk meg, barátom, kubikos faludba,
mi, új népi írók,
s szégyelltem, hogy parasztnak születtem,
s közöttük én is ott vagyok.
A felolvasást lakoma előzte
(mert hisz az volt: csirkepaprikás,
istenálda borral),
mintha az ígét nem befogadni —
hirdetni sem lehetne korgó gyomorral...
Az emelvény, a sok letört krizantém
illattalanul merevült meg,

— — — — —
aztán megfagyott a láng is a rőt falon,
mert feldörgött Imre bátyánk hangja;
süvöltött és ítelt ott minden herdaságot:
„Paraszt vagyok!”, kezdte a versét...
Nagy, dacos álla megremegett a kintól,
ahogy rongy cipőjében visszalépett közénk,
s tekintetét csak a faluelnök szigorú szeme verte
vissza.
A virágok és a csokrok, amit gondos tanító nénik
hozattak (kislánykezezcskék tépték őket a kertben),
mind megfakultak, ahogy kezünkbe vettük.
Csak én sejtettem, hogy aztán
hajnali vonatindulásig
nyomorúságunk gyászoljuk
a savanyú kocsmaborral,
s halottsápadt arcunkat
üres kezünkbe mért temetjük...

Újvidék, 1950. dec. 1.

FURCSA ÉJ

Udvarunkra hullt a Hold
sápadt félkaréja.
Varjú módra károgott
háztetőn a héja.

Kopasz csirke csirregett
álmos ólja mélyén.
Láttam lidércfényeket
lent a rezgő rétnél.

Mondják, embert öltek ott
— átkozott a pénze! —
és hogy sokszor sír a holt
csörgő csontzenére...

Elindultam: meglesem,
amit sohse láttam.
Míg mentem a kerteken,
borsódzott a hátam.

Felhők között járt a Hold
halvány félkaréja,
és utánam vijjogott
sürgetőn a héja.

Hangja húsba hasgatott,
mintha kés lett volna.
Tizenkettőt kongatott
falunk ferde tornya...

Sejtelmesen sírt a sás,
szinte szívre szállón,
s akkor jött a vén Kaszás
végig a kaszálón.

Nagy kaszája villogott
félélmetes fényvel.
Lassan felém ballagott,
egybefolyt az éjjel.

Újra héja vijjogott,
s én a földre rogytam.
Hallottam, hogy hátamon
csontos ujjá koppan.

„Tudhat sokat — bölcs az ész,
ámde jár az óra;
lesújt ez a rossz acél
szépre, rosszra, jóra...”

„Lelketekben láng a hit.
Egyszer semmivé lesz,
hisz belében ott lakik
lányom, az enyészet...”

„Hiúságból áll a föld.
Önzetlen csak Kháron.
Hús hazája itt e völgy,
szállit szabott áron...”

„Nézz föl, éppen itt evez
hallgatag hajósom.
Hogyha kéred, vízre vesz,
egyet kell csak szólnom...”

— — — — —

Ébredésem furcsa volt
lent az ágyam mellett.
Felhő között járt a Hold,
gyufát gyújtnom kellett.

Szük szobája szögletén,
nyizge nyoszolyáján
ingem varrta jó szülém —
Holt sápadt a vállán...

Topolya, 1948. aug. 11.

ELADÓ

ez a kistestvérke hiján tovább nem örökölhető
kihült gyerekcipő
melyet levetett
a megmaradás gyerekcipőjében járó nemzet
s idetette a debreceni zsidógő bővlijai közé
magányos öregszüle lába elé
januári didergő madárka-ravatal
s mégsem vesszük le kalapunkat
ahogy mellette elhaladunk

Hajdúszoboszló, 1973. jan. 25.